

cesszió jellemzi, a világgazdasági folyamatok politikafüggők, a két-pólusú világ egypólusúvá válása módosította Európa és a világ gazdasági mozgásterét, az európai integráció szélesedése és mélyülése pedig módosítja az európai gazdasági kapcsolatokat). Ennek alapján kérdéseket tesz fel: Mennyire vagyunk ráutalva a világgazdaságra? Mennyire kell alkalmazkodnunk? Milyen a reagálóképességünk a változásokra, milyen stratégiai eszköztárunk van arra, hogy a világgazdasági hatásokat saját javunkra használjuk fel? A kérdéseket a szerző rendre megválaszolja, adatokkal alátámasztva, az összefüggésekre rámutatva, külkereskedelmünknek korrekt elemzését adva. Kiemeli az alkalmazkodás szükségszerűségét, az egymásrautaltság aszimmetriájának fennállását. Kedvező és kedvezőtlen hatások egyaránt származhatnak az EU-csatlakozásunkból, hangsúlyozza, és jelenleg inkább a hátrányok mutatkoznak meg. Kár, hogy a csatlakozás előtt ez utóbbról oly ritkán esett szó, teszi hozzá a recenzor. Hiszen a szerzővel együtt vallja, hogy éppen azért szükséges feltárni az integrációtól várt rövid, közép- és hosszú távú előnyöket és hátrányokat, hogy elkerülhessük a csalódásból eredő, az integrációt akadályozó erők eskalálódását.

A mű az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg, 2007-ben. 368 oldalt tartalmaz. Kiegészül irodalomjegyzékkel, glosszáriummal, valamint ábra- és táblázatjegyzékkel. Az utolsó oldalon a kötet szerzőinek felsorolása áll, beosztással és munkahellyel együtt. A szerkesztés, mint általában a sokszerzős műveknél, nem lehetett könnyű feladat: tartalmakat és stílusokat kellett a lehetőségeken belül össze-sziszolni. Ám megérte a fáradságot: az eredmény egy jól hasznosítható kézikönyv.

(L. E.)

Lábjegyzet

- ¹ Szentés Tamás: Világgazdaságtan I. kötet. Elméleti és módszertani alapok. Aula Kiadó, Budapest, 1995 (második kiadás: 1999). Angolul: Tamás Szentés: World Economics I. (2002) és World Economics II. (2003), Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ² Szentés Tamás és szerzőtársai: Fejlődés – versenyképesség – globalizáció I., Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005 és Szentés Tamás és szerzőtársai: Fejlődés – versenyképesség – globalizáció II., Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006.
- ³ A fogalomról egyébként lásd bővebben: Walker Connor (1978): A nation is a nation, is a state, is an ethnic group is a .... *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 1, Issue 4, pp. 377–400.
- ⁴ The Theory of Economic Integration, London, 1961
- ⁵ Az európai integráció gazdaságtana, Aula Kiadó, Budapest, 2003
- ⁶ Azoknak az alapvető intézményeknek a létrehozásáról van szó, amelyek biztosítják az átalakítás visszafordíthatatlanságát, és teljesítésük ugyanakkor megalapozza a gazdaság átállását egy fenntartható fejlődési pályára. Ezeket a feladatokat egy angol szójárással SLIP-nek (jelentése: csúsztás) nevezik. A szó betűi egy-egy, az átalakításhoz szükséges feladatot jelölnek: S = stabilizálás, L = liberalizálás, I = intézményi átalakítás, P = tulajdonjogok megteremtése.

Szabó Katalin

(szerk.)

ÖSSZEHASONLÍTÓ GAZDASÁGTAN

Aula Kiadó, 2007

A felsőoktatás átalakítása, az ún. bolognai rendszer bevezetése minden tanszék, intézet eddigi módszereinek, tananyagának átgondolására készítetett. Ennek eredményeként pedig új tankönyvek is születtek. A Budapesti Corvinus Egyetem az új követelményeknek megfelelő tankönyvsorozatot indított útjára, amelynek egyik kötete a Szabó Katalin által szerkesztett Összehasonlító gazdaságtan című könyv.

A könyv az Összehasonlító gazdaságtan tanszék munkatársainak közös munkája, és témáját tekintve kapcsolódik a tanszék korábbi tankönyveihez (Gazdasági rendszerek és intézmények), de hangsúlyozni kell, hogy nem annak rövidítése, BA terjedelemben való beleszuszkolása, hanem teljesen önálló alkotás, számos új fejezettel.

Ezt azért fontos kiemelni, mert gyakori csapda a bolognai rendszerhez készült tankönyvek esetében, hogy a korábbi ötéves képzésben tanított anyagmennyiséget akarják rövidebb terjedelemben elmagyarázni. Ennek az eredménye gyakorlatilag a régi könyv kivonata lesz, ami tömör, viszont épp emiatt jóval kevésbé érthető és kevésbé alkalmas tanulásra. Az új összehasonlító gazdaságtani tankönyv elkerülte a tömörítés csapdáját, és bár a szöveg lényegre törő, vizuálisan is úgy szerkesztett, hogy a hallgatók könnyen elsajátíthassák a benne tárgyaltakat. A fontos definíciók keretben jelennek meg, a kiegészítő jellegű információk kisebb betűtípussal, így már első látásra elválik a mindenképpen lényeges megtanulásra szánt ismeret, a magyarázó funkciójú, illetve a mélyebb érdeklődést tanúsító olvasók számára való információ. A szándék teljesen nyilvánvaló, a szerzők szerették volna megkönnyíteni a tanulást, illetve akiket érdekel, azok számára a további források megtalálását.

Maga a tantárgy a társadalomtudományokkal foglalkozók számára oktató tárgyak között különleges helyet foglal el, hiszen modellekkel foglalkozik, de ezek a modellek nem annyira elvontak, mint az alaptárgyakban tanultak, dinamikusak, és mindenképpen figyelembe veszik a világ történéseit. Így tehát itt a jól leírható stabil modellek helyett a gazdaság történelmi, társadalmi, intézményi környezetbe ágyazott változatait láthatjuk. Ez

olyanok számára is érdekes lehet, akik az elvont, letisztult modellek után nyitnának a valóságközelibb, dinamikusabb megközelítések felé, de azok számára is, akik csak arra kíváncsiak, hogy például alapvetően miben különbözik a francia gazdaság az Egyesült Államokétól, vagy Kína gazdasági rendszere valójában minnek is tekinthető. Mindemellett fontos megemlíteni, hogy ez a tárgy a mainstream közgazdaságtan által nem annyira felkarolt, de annak eredményeit felhasználó, új intézményi közgazdaságtan vonulatába tartozik. Ennek az irányzatnak a jegyében született munkákban, mint a név is sugallja, nem csupán az elvont mikro- és makroösszefüggések, hanem az intézményeknek ezekre gyakorolt hatása és az intézményi környezet fejlődése is fontos szerepet kap. A tantárgyhoz kapcsolódó könyvet éppen ezért szakkönyvként is lehet olvasni, pusztán érdeklődésből, de látókörbővítés céljából is hasznos.

A könyv elején természetesen a szerzők, Bara Zoltán, Csaba László, Gedeon Péter és Szabó Katalin is tisztázzák a tárgy tartalmát, a mű által átfogott témákat, sőt kiemelik a különbségeket is, amelyek a rokon tárgyaktól (nemzetközi gazdaságtan, világgazdaságtan) elválasztják az összehasonlító gazdaságtan tárgykörét.

Az első részben a szerzők először tisztázzák az alapfogalmakat és az elméleti iskolákat (például, hogy miket tekintenek intézményeknek), e bevezető rész után három nagyobb egységben elemzik a modern piacgazdasági rendszereket, a volt szocialista rendszerű országok átalakulásának tapasztalatait és a XXI. század elején jellemző globális tendenciákat. A könyvnek tulajdonképpen e három egység a lényege. Az elméleti alapozás elengedhetetlen és nagyon hasznos, főleg, ha olyan könyvre törekszenek a szer-

zők, amelyet nemcsak közgazdász-hallgatók forgathatnak haszonnal, viszont az utóbb említett három fő részben megjelenő elemzések azok, amelyeknél a tárgy kilép az elméleti modellek köréből és a valós események, tények és trendek alapján következtet a modellek jellemzőire.

A piacgazdasági rendszerekkel foglalkozó rész szerzői Gedeon Péter, Horváth József, Bara Zoltán és Szabó Katalin bemutatják azt a rendszert, amit mi piacgazdaságként ismerünk, vagy amit régebben csak a nyugati vagy a miénknél fejlettebb rendszerként láttunk. Itt kiderül, hogy mennyi válfaja lehet ennek is, hogy szinte országra lebonthatnánk, de azért vannak a piacgazdasági rendszeren belül rendszertípusok, amelyek valamelyikébe a legtöbb fejlett ország besorolható. Láthatjuk, hogyan alakult ki a piacgazdaság prototípusának tekintett angolszász modell, milyen társadalmi és egyéb jellemzők befolyásolták ezt, mondjuk Németországban, vagy Franciaországban, vagy más országokban, s ezek alapján a modellnek milyen változatai alakultak ki. Megtudjuk, hogy mi is az a piac által irányított, az állam által irányított és a korporatív piacgazdaság, és miért is fontos, hogy pontosan használjuk e fogalmakat. Itt tulajdonképpen képet kapunk arról a rendszerről, aminek kialakításán mi magyarok is munkálkod(t)unk, és láthatjuk nemcsak az abban rejlő lehetőségeket, de annak csapdáit, ellentmondásait is.

A posztoszocialista átalakuló gazdaságokkal (Csaba László, Hámori Balázs a szerzők) külön rész foglalkozik. Ez egyrészt Magyarországon releváns téma, másrészt a Szovjetunió mint modernizációs kísérlet és annak maradványai fölött nem lehet elsiklani, tanulságait utólag is érdemes levonni. Főleg, hogy a szocializmussal ma is kísérleteznek például Venezuelában, és továbbra

is a rendszer keretei között működik Kuba vagy Észak-Korea. A könyvnek ebben a részében egyébként is érdekes terepet ad az elemzésnek a jelenkor Oroszországa vagy Kínája, amelyek a szemünk előtt váltak különleges esetekké. Megjegyzendő, hogy a 11. fejezetben Kollár Zoltán tollából ugyan némi szó esik a latin-amerikai szocialista próbálkozásokról, de ez sajnos inkább érdekességként jelenik meg, és az oly nagy különbségekre sem helyeződik hangsúly, amelyek például elválasztják a chilei és a Chavez-féle venezuelai „szocializmusokat”. Ez a hiányosság nagy valószínűséggel a terjedelem szűkösségével magyarázható.

A könyv utolsó, negyedik nagyobb egységében (Kocsis Éva, Lukács Gábor, Magas István a szerzők) a világban végbemenő, mindenkit, és így a gazdasági rendszereket is érintő változásokkal foglalkoznak a szerzők, mint az információs forradalom vagy a jóléti állam válsága, amelyek intő példái lehetnek a piacgazdaságban még tapasztalatlanabb posztoszocialista államoknak.

Az egyes fejezetek erősen támaszkodnak a hallgatók által már megszerzett ismeretekre, de nem utalnak vissza olyan mértékben, hogy egy érdeklődő számára érthetlenné váljon a szöveg. A könyv belső koherenciájára viszont – úgy tűnik – nagy hangsúlyt tettek a szerzők, gyakorta visszautalva olyan ismeretekre, amelyeket egy korábbi fejezetben szereztek meg az olvasók. Ez nagy előnye a könyvnek, hiszen sokkal egyszerűbb valamit rendszerként megérteni, mintha csak az egyes rendszerjellemzők egymástól elválasztott felsorolását kapnánk. A könyv pozitívumai között említhetjük még a szemléletes ábrákat és friss adatokat. Ezek összefoglalják a leírtakat, és jó alapot adnak az elemzésre, továbbgondolásra.

A megértésben ezek mellett segítenek az egyes fejezetek végén található összefoglalások, amelyek nagyjából egy oldal terjedelemben összegzik a fejezet legfontosabb pontjait, illetve itt megtaláljuk az előfordult jellemző és megtanulandó fogalmakat, hiszen ezek pontos használata alapvető. Emellett az egyes fejezetek végén találjuk az áttekintő kérdéseket, továbbá olyan gondolkodtató feladatokat is, amelyek további kutatást igényelnek. A kérdések alapján valóban jól át lehet gondolni, át lehet rendszerezni az olvasottakat, a feladatok pedig az érdeklődők számára további irányokat mutatnak, illetve segítenek behelyezni a megtanultakat a más tárgyakban szerzett ismeretek közé. Remélhetőleg a könyvből oktatók föl fogják használni ezeket a feladatokat, hogy gondolkodásra, munkára ösztönözzék a hallgatókat.

Pozitívumként említhető még a könyv végén található 16 oldalas név- és tárgymutató. Egy szakönyvnel talán ez nem meglepő, de mostanában sajnos egyre több olyan

könyvvel találkozhatunk, ahol ez hiányzik, pedig nagyon megkönnyíti a könyv használatát és a diákok számára a tanulást. Az Összehasonlító gazdaságtan eme erényét ezért nem lehet eléggé hangsúlyozni.

Mindannak ellenére, hogy a szerzők alaposan átgondolt tankönyvet írtak, egyes fejezeteknél érezhető, hogy küzdenek a terjedelmi határokkal. Ennek tudható be valószínűleg, hogy egy-egy részlet talán túl címszószerűen került a fejezetekbe, ami a háttértudással nem rendelkező olvasót némileg zavarhatja. A szerzők nyilván tartani akarták mind a tankönyv rövidegét, mind a minél szélesebb körű információ átadását, és néha ezt nem sikerült megvalósítaniuk. Ezek a hiányosságok azonban nem érintik a megtanulandó tananyagot, inkább az olyan információkra vonatkoznak, amelyek a látókört bővítenék. Megemlítenéd még, hogy a kiegészítő információk hivatkozásait elegendő lenne a könyv végén listászerűen közölni, a sokféle betűtípus, amelyek számát a hivatkozásoknál használt újabb

betűtípus tovább növeli, zavaróvá válhat.

A kritikai megjegyzések ellenére leszögezhetjük, hogy átgondolt és kezelhető könyvvel van dolgunk, ami jól illeszkedik az új képzésformákhoz és alapvető elvekhez, de mindemellett az egyetemi padokból már kinőtt érdeklődők számára is hasznos tudást ad.

Az Összehasonlító gazdaságtan tankönyv tehát bátran ajánlható nemcsak a tárgy tanulásakor, hanem referenciakönyvként is, hiszen sok alapelvet plasztikusan, érthetően magyaráz meg. Emellett azok számára is ajánlható, akiket érdekelnek a gazdasági folyamatok, de az elvont modelleket száraznak és ijesztőnek találják. A tárgy lényegéből fakadó történelmi-társadalmi beágyazottságnak köszönhetően a folyamatok jól megérthetőek és izgalmasak, hiszen, mint az előző fejtegetésekből is kiderült, mindannyiunk számára hűsbavágó, aktuális kérdéseket is feszeget.

Király Gyöngyi

CONTENTS

STUDIES AND ARTICLES

PÁSZTOR, Miklós Strategic problems of the Hungarian public services	2	SZÁNTÓ, Richárd The dark side of siting decisions	61
Joyce, LIDDLE Leading citizen-driven governance: Collective regional and sub-regional leadership in the UK.	14	NYIRI, Zoltán Measuring problems of trainings – A research with narrative methods.....	73
Markku, SOTARAUTA Leadership in Promotion of Regional Development – An Empirical Analysis of Power and Influence Tactics in the Finnish Regional Development Activity.	31	RADÓ, András Experiences of the empirical decision making examinations Working discussion	83
POÓR, József Human Resource Management under Changes in Romanian Civil Service.	46	ROMÁN, Zoltán Lessons of a working discussion: suggestions to development our SME policy	90
		Book reviews	97